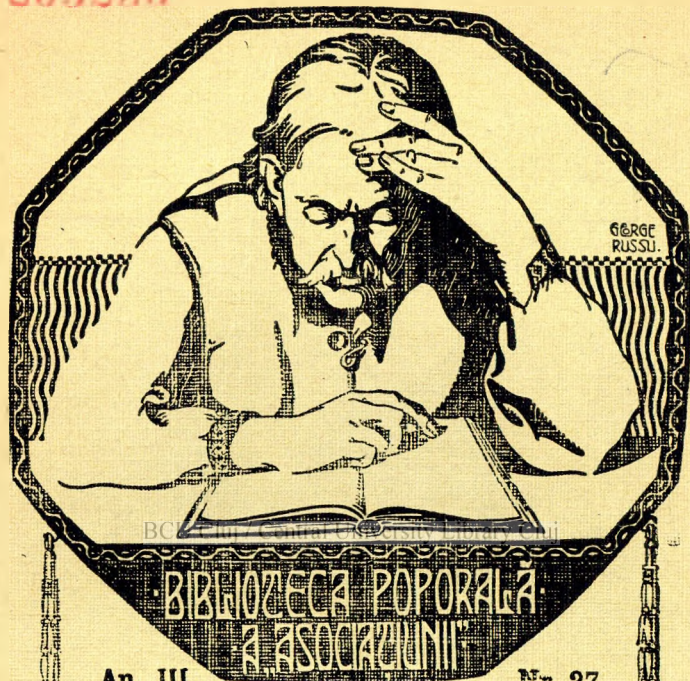

205235

An. III.

Nr. 27.

Ioan H. Pestalozzi.

Leonard și Gertruda

tălmăcită din limba nemțească

de

V. Gr. Borgovanu.

SIBIIU, MAIU, 1913.

Apare la sfârșitul fiecărei luni. • Abonamentul pe un an: 2 Cor.

Prețul 30 bani.

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

— :: apare odată pe lună :: —
sub îngrijirea secretarului

OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU,
red. resp.

=====
In lunile de vară, Iulie și August «Biblioteca poporală a Asociațiunii» nu apare. In locul acestor broșuri membrii ajutători ai «Asociațiunii», primesc, în luna lui Decembrie,

=====
Calendarul Asociațiunii. =====

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Membrii ajutători ai «Asociațiunii» primesc, așadar, zece broșuri și un Calendar în fiecare an.

=====
Membru ajutător al «Asociațiunii» se face acela, care plătește înainte, la începutul fiecărui an, o taxă de cel puțin 2 cor.

=====
Taxa de membru ajutător se plătește la *agente* «Asociațiunii» din sat sau de-adreptul la „Biroul Asociațiunii” în Sibiu (ungurește: Nagyszeben), Strada Șaguna Nr. 6, sau la despărțământul «Asociațiunii».

—••—

BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNII.

Ioan H. Pestalozzi.

Leonard și Gertruda

tălmăcită din limba nemțească

BCU Cluj / Centre de University Library Cluj

V. Gr. Borgovanu,
profesor.

Cartea întâi. — Partea a II-a.

SIBIIU.

Editura „Asociațiunii”.
1913.

205235

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu.

XIV.

Interes josnic.

Zidarul deschise ușa și Șnabelgritte, nevasta fiului pălămarului (fă-tului), nepoata primarului, întră în odae. Salută pe zidar și pe soția sa și apoi zise cu gura jumătate: — Ei Leonardo, deacum înainte nici n'o să mai vrei să-mi dregi soba (cuptorul)?

— Pentruce nu, vecino? Lipsește-i ceva?

— Nu, acuma nu-i stricat nimica; vroiam numai să știu dinainte, ca la nevoie să nu vin degeaba pe aci.

— Ce cu grije ești, Gritto! — dar putea să se fi stricat și acum ceva.

Gritte: Da, da! însă cu vremea se schimbă și oamenii.

— Asta-i prea adevărat; însă oameni care să dreagă sobe, se găsesc totdeauna.

— Norocul nostru!...

Gertruda, care tăcuse până acuma, luă un cuțit și începù să taie sfrije-luțe din o pâne veche, pentru ciorba de seară.

— Asta-i pâne neagră! — zise Gritte. — Dar azi-mâne o să tai pâne albă, fiindcă bărbatul tău o să fie *domnul* zidar al curții.

— Ai înnebunit, Gritto? Voiu mulțămî lui Dumnezeu dacă voiu aveà numai de asta, toată vieța mea — zise Gertruda.

— Dar tot e mai bună pânea albă! Cum să n'o ai! Azi-mâne ești *doamna primăreasă* și bărbatul tău, poate *domnul primar*! De! Nouă, abună seamă n'o să ne meargă așa de bine.

Leonard. — Ce va să zică împun-săturile acestea? Mie nu-mi place lucrul acesta. Afară, pe față, dacă ai ceva de spus!

— Prea bine, nene Leonard; să ți-o și spun, dacă-i până într'atâta! Bărbatul meu e soțul fetei pălămarului. Și de când e biserica, nu s'a pomenit vre-un lucru la dânsa, la care să nu fi luat din oamenii pălămarului.

Leonard: Și mai departe?

Gritte: Da, și acuma, chiar acuma a primit ispravnicul dela curte o ți-dulă, pe care sunt însemnați mai mult de doisprezece golani, care să fie luați

la lucrul bisericii; iar dintre oamenii pălămarului nici unul.

Leonard: Dar, vecino, ce am eu cu aceasta? Io am scris țidula?

— N'ai fi scris-o tu, dar tu le vei fi ținut parte; cred eu!

— Asta tot e prea mult. Auzi, să spun eu boierului pe cine să iee!

— De, știm bine, că în fiecare zi ești la curte; și azi ai fost pe acolo. Și dacă tu i-ai fi spus cum eră obiceiul mai nainte, de bunăseamă că s'ar fi ținut de aceea.

Leonard: — *Gritto,* cum poți tu să crezi una ca asta? Arner nu-ți e omul care să rămâie la cele vechi, când crede el că poate să facă ceva mai bun.

Gritte: Se vede.

Leonard: Și apoi dânsul vrea să ajute pe săraci și pe nevoiași cu lucrările acestea.

Gritte: Da, voiește el să ajutore numai pe golani și pe cerșetori!

— Nu toți oamenii sunt cerșetori, *Gritto;* nu se cade să vorbești așa! Nimeni nu știe la ce are să ajungă până ce ajunge sub glie.

Gritte: Apoi chiar despre aceasta-i vorba; fiecare trebuie să se îngrijească de bucașica lui de pâne. Și aceasta ne supără, că a uitat cu totul de noi.

Leonard: Ei, *Gritte*, aceasta e cu totul altceva. Tu ai din destul; tu trăiești dela tatăl tău, care câștigă cel mai mult în satul nostru. Tu n'ai să te îngrijești de pânea zilnică, ca săracii noștri.

Gritte: Poți spune acuma, ce vrei. Oricine se necăjește când vede, că ceeace i se cuvine lui, i-o iă alt câne dela gură.

Leonard: *Gritto*, când vorbești despre oameni, lasă 'n pace câni! Altcum o să dai de unul care te va mușcă. Și, dacă crezi că acest venit ți-se cuvine ție, ești tină ră și tare și ai destul de bune picioare și o gură ca aceea. Deci, poți să-ți duci plânsoarea la locul cuvenit, de unde ți-se poate ajută.

Gritte: Mulțumesc pentru sfat, domnule zidar!

— Nu-ți pot dà altul mai bun!

— Poate să avem prilej să-ți reîntoarcem serviciul. Rămas bun, *Leonardo*!

— Să mergi cu bine, Gritto! Nu te pot ajutà altcum.

Gritta pleacă și Leonard de asemenea, la lucrătorii săi.

XV.

O prostie pentru un pahar cu vin.

Abià plecase Leonard azi-dimineață dela curte, și Arner îndată și trimise lista lucrătorilor prin straja sau pârgarul comunal, Fline, la primar ca să-i vestească. Fline înmână primarului lista încă înainte de prânz. Până acuma, toate scrisorile ce-i veniau dela curte erau adresate așa: „Cinstitului, blândului, iubitului și credinciosului meu primar Humel, în Bonal“; pe aceasta era scris numai „Primarului *Humel* în Bonal“.

— „Ce crede ticălosul de scriitor de nu-mi dă titlul ce mi-se cade?“ întrebă Humel pe Fline, îndată ce luă în mână scrisoarea. Dar straja zise: — „Bagă de seamă ce vorbești, primare. Insuș boierul a scris adresa“.

— „Nu-i adevărat, cunosc eu mâna subțire a ticălosului de scriitor. Fline dădù din cap și zise: „Asta-i mare

8

îndrăsneală. Eu am văzut cu ochii mei, că boierul a scris adresa; eu stă-tui în odaie lângă dânsul, când a scris-o“.

— Atunci, tare m'am înșelat, Fline! Mi-a scăpat vorba din gură; uită-o și hai în odaie să beai un pahar cu vin!

— De altădată să fii mai cu grije, jupâne primar. Eu nu fac omului bucuros năcaz; dar *dacă și-l caută, ușor îl poate găsi*“. Astfel zise Fline, apoi merse după primar, în odaie, își așeză pușca într'un colț, primi bucuros, un pahar cu vin și apoi plecă.

Primarul desfăcù acum scrisoarea, o cetì și zise: „Aceștia toți sunt niște ticăloși și cerșetori, dela cel dintâiu până la cel de pe urmă; iar dintre oamenii mei nici unul, în afară de Șaben Mișu... Ce dracu! Cum s'a întors foaia! Să nu-i mai pot recomandà nici un ziler. Și acuma, să-i vestesc eu pe ăștia încă azi?! Grea sarcină pentru mine! Dar n'am încotro, trebuie s'o fac; și apoi nu-i acuma sfârșitul lumii! Chiar acuma am să-i vestesc și să-i sfătuesc să meargă Luni la curte și să mulțumească boierului. Dânsul nu cunoaște pe nici unul din

lepădăturile acestea; de bună seamă zidarul i-a ales. Și când se vor duce Luni, la curte și se vor înfățișă boierului, toți împreună, acești trențeroși, unii fără păpuși, alții fără pălărie, — mare-mi va fi mirarea, dacă nu se va întâmpla ceva, ce să-mi aducă apa la moara mea!“ Așa vorbește cu sine însuș, se îmbracă și ia țidula iarăș în mână, chibzuind care în ce parte locuește ca să nu facă drumul de două ori. Hibelrudi nu erà cel mai apropiat; dar primarul nu dà bucuros pe la casa acestuia de când a fost încălecat delnița tatălui său, deoarece îi veniau în minte tot felul de gânduri, de câteori vedeà pe acești nenorociți. „Repede am să mă duc la acesta!“ — borborosì primarul și plecà pe dată.

XVI.

Luați-vă pălăria, băieți, că ne apropiem de un om pe patul de moarte!

Hibelrudi ședeà cu cei patru copii ai săi. Cu trei luni mai 'nainte murise nevastă-sa și acuma zăceà bolnavă de moarte pe o saltea de paie, mamă-sa

care-i zise: „Caută-mi, după prânz, ceva frunze pentru pătură (plapomă); mi-e frig!“

— Da, mamă, plec îndată ce se stinge focul în sobă.

— Mai ai lemne, Rudi? Cred că nu, fiindcă de mine și de copii nu poți să mergi în pădure. Of, Rudi, simt că-ți sânt spre greutate!

— Of, mamă, nu mai spune vorba aceasta; nu-mi ești spre greutate. Of Dumnezeule, măcar de ți-aș putea da ce-ți trebuie! Rabzi foame și sete și nu te plângi; aceasta-mi rupe inima, mamă!

— Nu te amărî, Rudi! N'am eu așa mari dureri, mulțămită lui Dumnezeu, care acuș o să-mi ajute și binecuvântarea mea îți va răsplăti binele ce-mi faci.

— Of, mamă, niciodată nu am simțit sărăcia ca acuma, când nu pot să-ți dau și să fac ceva pentru tine. Of Dumnezeule! Așa bolnavă și nevoiașă suferi pentru nevoile mele!

— Când omul e aproape de obștescul sfârșit, puțin îi mai trebuie pe lumea asta, și de ce are nevoie, îi dă tatăl cel din cer. Ii mulțumesc, Rudi,

căci acela mă întărește în ceasurile mele cele de pe urmă. Rudi, lăcră-mând întrebă:— Crezi tu mamă, că te mai faci bine?

— Nu, nu dragul meu!

— Of Dumnezeule!

— Mângăie-te Rudi! eu plec într'o lume mai bună.

Rudi (oftând): Of Dumnezeule!

— Mângăie-te Rudi! Tu ai fost bucuria tineretelor mele, și-mi ești mângăierea bătrânețelor, mulțumesc lui Dumnezeu! Acuș o să-mi închizi ochii cu mâinile tale. Atunci o să merg la Dumnezeu; mă voi ruga pentru tine și-ți va merge bine în toate zilele vieții tale. Adu-ți aminte de mine, Rudi! Toate suferințele și toate mizeriile vieții acesteia, odată trăite, fac omului numai bine. Pe mine mă mângăie și mi-e sfânt tot ce am suferit, chiar așa ca și toate bucuriile și plăcerile vieții. Mulțumesc lui Dumnezeu pentru înviorarea zilelor mele din copilărie. Inșă, când înspre toamnă se coace rodul vieții și pomul își lapadă frunza spre a dormi somnul iernii, atunci îi sânt sfinte suferințele vieții și bucuriile îi sânt numai vis. Adu-ți

aminte de mine, Rudi! și-ți va fi bine pe pământ pe lângă toate suferințele tale.

Rudi: O, mamă, dragă mamă!

— Dar acuma, încă un lucru, Rudi!

— Ce mamă?

— Mă apasă de ieri ca o piatră la inimă! Trebuie să ți-o spun.

— Ce este, dragă mamă?

— Am zărit ieri pe micul Rudeli cum se ascunse după patul meu și mâncă din buzunar cartofi prăjiți. El dădù și celorlalti copii care și ei mâncău pe ascuns. Rudi, cartofii aceia nu erau de ai noștri; altfel băiatul i-ar fi pus pe masă și ar fi chemat cu glas tare frățiorii. Of! apoi mi-ar fi dat unul și mie, cum făcuse de ne-numărate ori, mai 'nainte. Ce bine-mi cădeà la inimă când sărià spre mine câte cu ceva în mână și-mi ziceà frumușel: — Poftim, bunică, și ție!.. Of, Rudi! dacă nu s'ar face un hoț acest drăguț de băiat! Ce greu îmi cade gândul acesta!.. Unde-i copilul? Adumi-l încoace! Vroiu să vorbesc cu el!

Rudi: Nenorocitul de mine! (Aleargă repede, caută copilul și-l aduce lângă patul mamei sale).

Mama se ridică cu greu, pentru cea din urmă dată, se întoarce spre băiat, îi ia amândouă mâinile între ale sale și-și apleacă capul muribund spre băiat. Micuțul plânge amar: — Bunică, ce vrei? Doar nu mori?! Of, nu muri, bunico!

— Da, Rudeli, o să mor de bună seamă, nu peste mult.

— Of, Doamne, nu muri bunică! zise băiatul.

Bolnava își pierde răsufletul și-i silită să se lase pe pat. Băiatul plângea și tata vărsă lacrimi. Într'aceea mama își mai reveni și zise încet:

Acuma iarăș mă simt mai bine nițel, dacă zac. Iară Rudeli adause îndată: — Așa-i, bunico, că acuma nu mai mori?

Mama: Nu mai vorbi așa drăguțele! Eu mor veselă că pe urmă am să merg la un tată bun. Dac'ai ști tu Rudeli, cât de bine-mi pare că îndată am să merg la dânsul, nu te-ai întristă într'atâta.

Rudeli: Vroiu să mor cu tine, bunico, dacă mori tu.

Mama: Nu, Rudeli, tu n'ai să mori cu mine; tu ai să trăiești încă

mult și, vrând Dumnezeu, o să te faci om vrednic. Și când tatăl tău va îmbătrâni și va slăbi, o să-i fii întru ajutor și spre mângâiere. Așa-i, Rudeli, o să-l ascuți, o să fii băiat cuminte? Făgăduște-mi aceasta, drăguțule?

— Da, bunico, desigur am să-l ascult și să fiu cuminte!

Mama: Rudeli, tatăl cel din cer, la care mă voiu duce îndată, vede și aude tot ce facem, tot ce făgăduim. Așa-i, Rudeli, că tu știi și crezi aceasta?

— Da, bunico, știu și cred aceasta!

— Dar, pentru ce ai mâncat ieri cartofi, ascunzându-te după patul meu?

— Iartă-mă, bunico, n'o să fac mai mult lucrul acesta. Te rog iartă-mă; îți făgăduesc că n'o să mai fac aceasta, nici odată!

Mama: I-ai fost furat? Nu-i așa?

Rudeli (oftând): D....a! bunico!....

— Dela cine i-ai furat?

— Dela zi- zi- zi-darul.

— Trebuie să mergi la dânsul, Rudeli și să-i ceri iertare.

— Of, bunico, asta nu se poate!

— Ba se poate, Rudeli; trebuie s'o faci, ca să nu mai furi nici odată!

Trebue să te duci fără doar și poate, și, pentru Dumnezeu, să nu mai faci altul, lucrul acest urât. Dumnezeu nu părăsește pe nimeni; El dăruiește omului totdeauna ce-i trebue. Of, dragul mării, când ți-e foame, când n'ai nimica și nu știi nimica, încrede-te în Dumnezeu și să *nu mai furi!*

— Bunico, bunico! n'am să fur mai mult; și când mi-a fi foame, n'am să fur!

— Bine, Dumnezeu să te binecuvinte, să-ți ajute și să te păzească!...

Apoi bunica îl strânge la piept și plângând zice: — Acuma trebue să mergi la zidar și să-l rogi de iertare. Rudi, du-te și tu cu dânsul și spune la ăia ai zidarului că și eu îi rog de iertare și că îmi pare foarte rău că nu le pot înapoià cartofii; spune-le că mă voi ruga la Dumnezeu ca să-și verse darul său asupra lor. Imi pare așa de rău, că și ei au lipsurile lor; și dacă femeea aceea n'ar lucrà zi și noapte, mai că nu s'ar putea ajunge cu cea casă grea. Rudi, ai să-i lucrezi câteva zile ca să le împlinești ceea ce este al lor!

Rudi: Din tot sufletul am să fac aceasta, iubită mamă. Și, când zicea acestea, bătù la fereastră primarul.

XVII.

Femea bolnavă se poartă cu înțelepciune.

Și bolnava recunoscù pe primar după tusă și zise :

— Dumnezeule, Rudi, ăla e primarul! De bună seamă, încă nu-i plătită pânea și untul, cu care-mi faceți supa.

— Pentru Dumnezeu, mamă! Nu te îngrijî de aceasta. Am să-i lucrez la secere, sau unde va porunci.

— Of, ăla nu te așteaptă, zise mama. Și Rudi ieși din odaie la primar; însă bolnava suspină și zise în sine: — Dela târgul nostru, Dumnezeu să-l ierte pe neblesnicul! mereu par'că simt un ghimpe în inimă de câteori îl văd; și — of Doamne — în ceasul morții mele să vină și să tușească sub fereastra mea! E voia lui Dumnezeu ca acuma să-l iert deplin, să-mi dumirească ura și să mă rog pentru sufletul lui. Am să fac aceasta. Dumnezeule, Tu ai permis târgul; iartă-l! Doamne, Dumnezeute, iartă-l!

Acuma bolnava aude pe primar vorbind tare și zice: — Ah Dumnezeule, e mânios. Sărmane Rudi! Pentru mine i-ai căzut în mâni. Ea îl mai aude odată vorbind și leșină. Nepoțelul se repede din odaie la tatăl său și-i strigă: — Tată! vino repede, vino! bunica mi-se pare că a murit! Atunci Rudi zise:

— Doamne, Dumnezeule! — primare, trebuie să mă întorc în odaie.

— Da, e de lipsă, du-te! Ce mare nenorocire dacă moare odată cea vrăjitoare!

Rudi nu mai auzi vorbele acestea și intră repede în odaie. Bolnava se reculese iarăș. Și, cum deschise ochii întrebă: Eră mânios Rudi? Nu mai voește să te aștepte?

— Nu, mamă, din contră mi-a adus o veste bună. Dar, rogu-te, ești ceva mai bine?

— Da, zise mama privindul serioasă și îndurerată. Ce bine poate să aducă acesta? Ce spui tu? Vrei să mă mângăi și să suferi singur? El te-a amenințat!

Rudi: Nu... știe Dumnezeu mamă! El m'a vestit că m'au luat lucrător

cu ziua la clădirea bisericeii și că boierul plătește omul cu 25 de creițari pe zi.

— Doamne, Dumnezeu! să fie adevărat aceasta?

— De sigur, mamă! și lucrul are să țină mai bine de un an!

— Acuma mor mai liniștită, Rudi! Dumnezeu e bun și milostiv. Doamne! ai milă de dânșii până'n ceasul morții. Și tu, Rudi, crede-mă: Cu cât e mai mare năcazul, cu atât e mai aproape Dumnezeu!.. Apoi tăcù câteva clipe după care urmă: — Cred că cu mine se sfârșește degrabă, răsufnul mi se rărește. Trebuie să ne despărțim, Rudi; vroiu să-mi iau rămas bun dela voi!

Rudi se înfioară, tremură, își ia căciula de pe cap, cade în genunchi înaintea patului mamei sale, își împreună mâinile, își ridică ochii spre cer și, de lacrimi și de suspine nu poate să vorbească.

Apoi începe iarăș mama: — Intărește-te Rudi, și nădăjdueste vieța de veci, unde ne vom vedeà iarăș. Moartea este o clipită ce trece; eu nu mă

tem de ea. Știu că Mântuitorul meu trăește și va supraviețui țărâna mea; și când odată pielea-mi va fi îmbrăcat iarăș oasele mele, atunci o să văd în trupul meu pe Dumnezeu. Ochii-mi îl vor vedeà.

Rudi revenindu-și zise: — Dă-mi binecuvântarea, mamă! Dacă va vrea bunul Dumnezeu, te voiu urmà în curând într'o vieață mai bună!

Și mama urmă înainte: Auzi-mă Doamne din cer și varsă-ți darul peste copilul meu, singurul ce mi l-ai dat, și pe care-l iubesc atât de mult. Rudi! Dumnezeu și Mântuitorul meu, fie cu tine! Și cum dânsul și-a arătat bunătatea sa lui Isac și lui Iacob pentru tatăl lor, Abraham, așa să-ți dăruiească pentru binecuvântarea mea mult bine, ca să te bucuri și să te veselești și să lauzi numele lui! Ascultă-mă acuma, Rudi, și fă ceeace-ți spun: — Învață-ți copiii la rânduială și deprinde-i la sârguință ca la nevoie să nu se facă nedumeriți, fără rânduială și desmățați. Învață-i să-și puie încrederea în Dumnezeu și să-și rămâie frați buni la rău ca și la bine; așa vor puteà trăi bine și fiind săraci.

Iartă și pe primar! Și, după ce voi fi murit și mă veți fi îngropat, mergi la dânsul și spune-i că am murit cu sufletul împăcat cu dânsul. Și, dacă Dumnezeu îmi va asculta rugăciunea și lui o să-i meargă bine și o să ajungă a-și cunoaște greșalele înainte de a plecà din lumea aceasta... După aceea urmă înainte: — Rudi, adu-mi cele două biblii, cartea de rugăciuni și o scrisoare ce se află într'o cutiuță, sub marama mea de gât. Și Rudi se ridică din genunchi și aduse mamei tot ce ceru. Apoi zise mama: — Acuma adu-mi și copiii, pe toți! El îi aduse dela masă, unde steteau și plângeau, la patul bolnavei, unde îngenunchiară cu toții. — Nu plângeți așa, drăguților! le zise bunica. Tatăl din cer să vă țină și să vă binecuvinte. Mi-ați fost dragi și mă doare că trebuie să vă las așa săraci și fără mamă. Dar, puneți-vă nădejdea la Dumnezeu și încredeți-vă lui în orice ve-ți întâmpină, în lume. La dânsul ve-ți aflà mai mult ajutor decât la tată și mai multă dragoste decât la mamă. Nu mă uitați, dragii mei! Deși nu vă las nimic moștenire, dar voi mi-ați fost dragi și știu că și

voi m'ați iubit. Aci, biblia asta și cartea mea de rugăciuni, e aproape tot ce mai am. Acestea să nu le desprețuiți! Acestea mi-au fost mângăiere și înviorare în nenumăratele mele suferințe. Cuvântul lui Dumnezeu, copilași, să fie mângăierea și bucuria voastră! Iubiți-vă unul pe altul; ajutați-vă și sfătuiți-vă unul cu altul pe cât veți trăi și fiți deschiși la inimă, credincioși, iubitori și binevoitori către toți oamenii. Așa veți trăi mult și bine pe pământ!.. Și tu, Rudi, păstrează pentru Beteli, biblia cea mai mare și pentru Rudeli cea mai mică; iar pentru micuțul — cele două cărțicele de rugăciuni... drept aducere aminte. Pentru tine, Rudi, ah, n'am nimica; dar n'ai trebuință; tu nu o să mă uiți! Apoi mai zise odată lui Rudeli: — Adu-mi mânușița, Rudeli! Așa-i că nu mai ai să iai niciodată cuiva ceva?

— Nu bunică, nu! Crede-mă, te rog, că în viața mea nu mai am să iau dela nimeni nimica, răspunse băețușul plângând.

— Bine! te cred și mă voi ruga la Dumnezeu pentru tine. Iată, dragul meu, aci dau tatălui tău o hârtie, ce

mi-a dat-o preotul la care am slujit. Când vei fi mai mare, s'o citești, să te gândești la bunică-ta și să fii cumințe și cinstit. Erà un certificat sau testimoniu dela reposatul preot din Aichstetten, că bolnava Caterina l-a slujit zece ani și i-a ajutat să-și crească copiii, după moartea soției sale; că toată casa îi erà încredințată Caterinei care o grijise și o cârmuise ca și nevastă-sa. Preotul îi mulțumià pentru aceea și-i dădeà certificatul că i-a fost ca și o mamă pentru copiii săi. El n'o s'o uite în toată viața pentru tot ce i-a făcut la casa lui. Și cu adevărat, dânsa a câștigat la casa preotului frumoase parale, cu care bărbatul ei a fost cumpărat delnița sau livada, ce le-a fost luat-o în urmă primarul cu proces.

Dupăce dete lui Rudi certificatul, mai adause: — Mai sunt două cămăși bune aci; să nu puneți cu mine în groapă nici una; bună-i asta ce o am pe mine. Din haina mea, pe deasupra și din cele două marame (șaluri mari), îndată după moartea mea să faceți hăinuțe copilașilor... Apoi urmă cătră Rudi:

— Vezi, dragul meu, îngrijește-te bine de Beteli; iar îi curg urechile. Ține copilașii mereu curați la hăinițe și-i piaptână; adună-le în fiecare an floare de mușețel și de soc, și dă-le ceaiu (tee) ce le curăță și înviorează sângele stricat. Dacă ai putea, să le ții vara câte o capră. Beteli ar putea-o acuma păzi. Mă doare când te văd așa singur; dar nu desnădăjdui și fă ce poți, nu ce vrei! Câștigul dela clădirea bisericii te va mai înlesni. Mulțumită lui Dumnezeu și pentru aceasta.

Apoi bunica tăcu... iar tatăl și copilașii rămaseră în genunchi, spunând toate rugăciunile ce le știau. Când se ridicară, Rudi zise: — Mamă, acuma să-ți aduc frunze pentru învelitoare; dar dânsa răspunse: — Acuma nu-mi trebuie, Rudi, că, mulțumită lui Dumnezeu, e călduț în odaie și apoi acuma trebuie să mergi cu mititelul la zidar.

Rudi face semn copilului mai mare și-i zice: — Beteli grijește de bunica! Și dacă i-s'ar întâmpla ceva, trimite pe Anița după mine, la zidarul.

XVIII.

Un băiat sărac cere iertare că a furat niște cartofi; bolnava moare.

Rudi luându-și micuțul de mână, plecară la zidar. Gertruda eră singură acasă când sosiră acolo. Ea băgă de seamă că și tată și copil erau cu lacrimi în ochi.

— Ce dorești, vecine Rudi? Par'că lacrămezi, pentru ce? De ce plânge micuțul? — întrebă Gertruda prietenește, întinzând copilasului mâna.

— Of, Gertrudo, sunt nenorocit! Am trebuit să vin la voi, fiindcă Rudeli a luat de câteva ori cartofi, din groapa voastră. Bunica a băgat de seamă lucrul ăsta ieri și băețașul și-a recunoscut păcatul. Iartă-ne, Gertrudo; bunica trage de moarte; of, Dumnezeule! Chiar își luase acuma rămas bun dela noi! Nu mai știu ce să-ți spun de spaimă și de grijă. Gertrudo, și dânsa îți cere, prin noi, iertare. Imi pare așa de rău că nu ți-i pot înapoia acuma, însă am să lucrez în schimb câteva zile. Iartă-ne, băețelul a furat cartofii împins de foame!

Gertruda: Nu-mi mai vorbì despre aceasta, Rudi! Iar tu, mititelule, vino încoace și-mi făgăduiește că n'o să mai iei niciodată, cuiva ceva. Apoi îl sărută zicându-i: — Ai o bunică așa de bună; să fii și tu ca dânsa, cuminte și bun!

— Iartă-mă, lele; n'o să mai fur altul, Dumnezeu mi-e mărturie! zise băiatul.

— Da, băețele, să nu mai faci lucrul acesta! Acuma nu știi cât de nenorociți și de huliți de lume sânt hoții! Să nu mai faci lucrul acesta! Dacă ți-ar fi foame, vino la mine și-mi spune și, dacă pot, bucuros am să-ți dau ceva!

Rudi: Mulțumesc lui Dumnezeu că acuma pot și eu să câștig ceva la biserică și nădăjduesc că de acù înainte n'o să-l mai împingă foamea la așa ceva.

Gertruda: Ne-am bucurat cu bărbatul meu că boierul s'a gândit printre alți lucrători și la tine.

Rudi: Cât de bine îmi pare că biata mamă a ajuns să audă și această mângâiere. Rogu-te, spune lui Leonard că îi voi lucrea cinstit și bine,

și de vreme și târziu și că mă învolesc să-mi oprească din leafă cât va crede pentru cartofi.

Gertruda: Nu-mi mai vorbi de aceasta, Rudi! Leonard de sigur n'o să facă lucrul ăsta. Și noi ne-am mai înlesnit cu clădirea aceasta. Rudi, da să mă duc și eu nițel la mamă-ta dacă-i așa de rău. Apoi umplu buzunarele lui Rudeli, cu poame uscate zicându-i: — Drăguțule, să nu mai iai dela nimeni nimica! — și plecă cu Rudi la bolnavă. Pe drum ajută Gertruda lui Rudi să adune de sub un nuc, frunze pentru învelitoarea bolnavei și apoi se grăbiră cătră casă.

Gertruda salută pe bolnavă, îi luă mâna și începù să plângă.

— Plângi, Gertrudo? întrebă bătrâna. Noi trebuie să plângem! Ne-ai iertat?

— Of, ce iertate? Cătrino, sărăcia voastră mă apasă greu pe inimă și mai mult bunătatea și îngrijirea ta! Dumnezeu să răsplătească în copiii tăi credința și bunătatea ta, draga mea!

— Ne-ai iertat, Gertrudo?

— Nu mai vorbi de aceasta, Catrino! Ași dori să te ajut cu ceva în boala ta.

— Ce bună ești, Gertrudo! Îți mulțumesc, că Dumnezeu mă va ajuta îndată. Rudeli, i-ai cerut iertare? Te-a iertat?

Rudeli: Da, bunico, uite ce bună-i lelea (arătându-și buzunarele pline cu poame uscate).

— Cum mă cuprinde somnul! — zise bunica... Ai cerut frumos iertare dela lele-ta?

Rudeli: Da, bunico, am cerut.

Catrina: Mă cuprinde somnul și mi-se întunecă înaintea ochilor. Trebuie să mă grăbesc, Gertrudo, (zise încet și rar). Voiam să te mai rog ceva — Oare pot? — ...copilul ăsta... nenorocit ți-a furat — ...pot să te mai rog, Gertrudo. — După moartea mea... pe acești — copii nenorociți — sânt așa de părășiți... (ea își întinde mâna, cu ochii închiși) pot să — nădăjduesc... Ascultă-o... Rudeli... Mânsa își dete sufletul, fără să fi putut sfârși vorba...

Rudi credeà că bolnava numai adormise și zise copiilor: — Să nu vorbiți nici un cuvânt! Bunica doarme!

Măcar dacă și-ar mai reveni nițel. Dar Gertruda bănuia că bătrâna murise ceeace și spuse lui Rudi.

Ce plânset pe Rudi și ce țipet pe copilași, cine poate să spuie și să scrie?! Cetitorule, las' să tac și să suspin când mă gândesc cum omenirea se coace în țărâna pământului pentru nemurire și cum se ofilește în pompă și în lucruri de nimic! Omenire, cumpănește, cumpănește valoarea vieții pe patul de moarte al omului! Și tu, care disprețuești pe sărac și nu ai milă cu dânsul și nu-l cunoști, spune-mi dacă așa poate să moară cel ce a trăit nenorocit?! Inșă mai bine tac, nu vreau să vă învăț, oamenilor! Ași dori numai ca înșivă să vă deschideți ochii și să priviți în jurul vostru, unde e fericire și nefericire, dar și blăstăm în lume.

Gertruda mângăia pe sărmanul Rudi, împărtășindu-i cea de pe urmă dorință a mamei iubite, dorință ce el în jalea lui n'o auzise. Rudi luă cu încredere mâna Gertrudei și-i zise: Ce rău îmi pare de biata mamă! Ce bună erà! Gertrudo, nu-i așa că n'o să uiți rugăciunea ei?!

— Rudi ar trebui să am inimă de piatră, ca să uit. Mă voiu îngriji de copilaşii tăi pe cât voiu putea.

— Of, Dumnezeu să-ţi răsplătească binele ce ni-l vei face.

Gertruda se întoarce spre ferestra, îşi şterge lacrămile de pe obraz, îşi ridică ochii cătră cer, suspină, apoi cu lacrămile în ochi ia de mână pe Rudeli şi pe ceilalţi copii unul după altul şi-i linişteşte. Pe urmă pregăteşte moarta pentru îngropare şi, numai după ce puse totul în rând, pleacă spre căsuţa ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XIX.

**Voia bună mângăie, înviorează şi
ajută; grija însă chinueşte.**

Dela Rudi, primarul merse la ceilalţi lucrători şi mai întâiu la Jogli Ber. Asta tăia lemne, cântând şi fluerând la tăietor. Când văzù pe Humel îl privi cu mirare zicându-i: — Primare, dacă vrei bani dela mine, n'am nimic.

Primarul: Cânti şi flueri ca păsările la sămânţa de cânepă. Cum se poate să-ţi lipsească paralele?

Ber: Dacă urlarea mi-ar aduce pâine, n'aș flueră; dar serios, ce vrei?

Primarul: Nu vreau nimic decât să-ți spun că ești angajat lucrător la clădirea bisericii, cu 25 de creițari pe zi.

Ber: Se poate?

— Uite, se poate; Luni să mergi la curte, la boierul.

— Dacă-i adevărat, îți mulțumim, jupâne primar. Acuma pricepi de ce pot să cânt și să fluer azi!

Râzând, plecă primarul și zise în sine: N'am avut nici un ceas în viața mea așa de fericit, cum are acest cerșetor.

Ber intră însă în casă la nevastă și-i zise: Bucură-te, nevastă! Dumnezeu poartă grije de noi. M'a chemat lucrător la biserică.

Nevasta: Da, mult mai are să treacă până să-ți vie și ție rândul! Tu mereu ai buzunarele pline cu mângăiere; dar pâine niciodată.

— Pâinea n'are să ne lipsească, dacă voi luà plata pentru lucru.

— Dar plata pentru lucru poate să lipsească!

— Nu, zău nu! Arner plătește bine lucrătorii; plata n'are să lipsească!

— Ascultă Ber, glumești sau e adevărat cu clădirea aceea?

— Chiar acuma a fost aci primarul de-mi spuse că Luni să merg la curte împreună cu ceilalți lucrători tocmiți la biserică; prin urmare trebuie să fie adevărat!

— Bine ar fi, zău! Să dea Dumnezeu să mai am și eu vre-un ceas de liniște.

— O să ai, nu unul, ci mai multe. Ce bine îmi pare și mie de aceasta! Că atunci n'ai să-mi fii arțăgoasă când voiu veni acasă vesel și cu voie bună. Am să-ți aduc ție, până într'un ban toată plata de pe săptămâna de lucru. Nu mi-ar mai plăcea să trăesc, dacă n'aș putea nădăjdui că va veni o vreme când te vei gândi cu bucurie că ai un bărbat încă destul de harnic, deși moșioara ta a scăzut mult în mâinile mele. Iartă-mă, dragă, dacă-mi ajută Dumnezeu mai pun eu ceva la loc.

— Imi pare bine de încrederea ce spui că o ai în tine; însă eu tot cred că pricina este negrija ta.

— Ce? sunt eu leneș sau cheltuesc pe nimicuri?

— Nu o zic aceasta; dar ție par'că nici îți pasă când nu mai avem pâne.

— Ei, și vine pânea dacă m'aș mâhni?

— Știe Dumnezeu; dar eu nu pot fi altcum; mi-e așa de greu.

— Ai curaj femeie; o să te mai înlesnești și tu acuma!

— Uite, și acuma n'ai o haină întreagă pentru luni când mergi la curte!

— O să mă duc c'o jumătate; ce-ți bați capul cu aceasta?

Apoi se duse iarăș la tăietor și tăia lemne până se înseră.

De aci se duse primarul la Laipi, care nu erà acasă; dar îl vesti prin vecinu-său Higli și apoi plecă spre casa lui Leman.

XX.

Prostule, sumeția a dus omul la lenevire.

Leman stà înaintea casei și se înholbà în sus și în jos. Când zări pe primar din depărtare, își zise în sine:

— Trebuie să fie ceva lucru deosebit pe aci! Apoi întrebă cu glas tare: — Încătrău așa aproape de noi, jupâne primar?

— Chiar la tine, Leman!

— Prea multă cinste pentru mine, primare! Ia spune-mi ce mai face nevasta zidarului? Tot mai țipă din gură ca alaltăieri în curtea bisericii? Ce strigoaică de femei, primare!

— Poți să spui așa ceva, mă! Acuma ești lucrător cu ziua, la bărbatu-so.

— Altă noutate n'ai de vii cu așa ceva?

— Nu, nu glumesc! Vin dela curte cu porunca să te vestesc.

— Și cum ajung eu la această cinste, jupâne primar?

— Mi se pare că în somn.

— O să mă trezesc de bună seamă, dacă-i adevărat ce spui. Și, când trebuie să începem la lucru?

— Cred că mâne.

— Și seara, crezi că și isprăvesc. Câți suntem tocmiți la lucru?

— Vre-o zece.

— Mult mă mir de aceasta. Spune-mi, te rog, cine-s ceialalți?

Primarul îi numește pe rând. Din când în când îl întreabă Leman despre mai mult de douăzeci: Cela nu? Nici cela? Dar cela?

— E târziu, mă grăbesc, zise primarul, și plecă mai departe.

XXI.

Nemulțumire și pismă.

Dela Leman se duse primarul la Iegli Lenc. Asta ședeà pe vatră fumând din lulea; nevastă-sa torceà; iar cei cinci copii aproape goli, erau pe jos. Primarul îi vestește pe scurt, ce aveà de spus. Lenc luându-și luleaua din gură, zise: — Asta-i prea mult, ca să deà odată norocul și peste mine; de când sunt, n'am avut noroc.

— Lenc, zise primarul, în doaga ta sunt mulți oameni!

— E și frate-mi-o printre lucrători?

— Nu!

— Cine-s ceialalți?.. Primarul îi înșiră pe nume.

Lenc: Frate-mi-o e mult mai bun lucrător decât Rudi, decât Ber și decât Marcs, de Vricher nu mai vorbesc...

Zău, între cei zece nu-i nici unul, care să fie numai pe jumătate lucrător ca dânsul. Jupâne, n'ai putea să faci să fie primit și el la lucru?

— Nu pot să știu, zise primarul și plecă mai departe.

Nevasta tăcù la furcă, până ce erà acolo primarul; însă își însemnă vorba dintre bărbați. Și îndată ce plecă primarul, zise soțului ei:

— Ești un nemulțămitor cătră Dumnezeu și cătră oameni. Când Dumnezeu îți trimite ajutor în marea ta lipsă, tu-ți hulești vecinii pe cari Dumnezeu vreà să-i ajute ca și pe tine.

Lenc: Eu voiu trebuì să-mi câștig banul; de bună seamă n'o să mi-l cinstească nimeni.

— Dar până acuma, nu aveai nimic de câștigat!

— E adevărat; dar nici trudă și osteneală.

— Inșă nici copiii tăi nu aveau pâne.

— Dar eu, ce aveam mai mult decât dânsii? răspunse mojicul.

Femeia tăcù și vărsă lacrimi amare.

XXII.

Chinurile jurământului strâmb nu se înăbușesc cu născociri iscusite.

Dela Lenc, primarul se duse la Kricher. Pe drum întâlni pe neașteptate pe Ion Wist. Dacă l-ar fi zărit din depărtare, l-ar fi ocolit, fiindcă dela treaba cu Rudi îi muștră conștiința pe amândoi; pe primar și pe Wist de câte ori se vedeau. Dar acuș se întâlniră pe neașteptate la colțul uliții, la fântâna din jos.

— Tu ești Wist? întrebă primarul.

— Da, eu sunt! răspunse Wist.

— De ce nu mai vii pe la mine și nu te gândești la banii ce ți-i-am împrumutat?

— Acuma n'am nici un ban. Și, când mă gândesc, mi-e teamă că banii tăi au fost prea scump plătiți.

— Dar nu așa vorbeai când ți-am dat, Wist. Și asta înseamnă a face rău serviciu.

— Da, a face serviciu, este ceva; însă a face serviciu așa, ca să nu mai ai odihnă pe pământ, asta este cu totul altceva.

— Nu mai vorbi așa, Wist! Tu n'ai spus decât adevărul.

— Așa spui tu mereu; dar pe mine *mă muștră cugetul de a fi jurat fals.*

— Nu crede Wist; zău, nu e adevărat. Tu ai jurat numai pe vorbele ce ți s'au cetit înainte și acestea erau scrise pe înțeles. Eu ți-am fost cetit înainte țidulița mai mult de o sută de ori și tu ai văzut ca și mine și-mi ziceai totdeauna: Da, pe asta pot să jur! Nu eră așa cinstit și drept? Ce vrei acum, pe urmă cu mâhnirea, cu muștrarea ta de cuget?.. Dar știi eu, că acum te arde pentru datorie, crezând că dacă-mi vorbești așa, te-oiu mai așteptă.

— Nu, primare, nu; cu aceasta greșești. Dacă ași aveà banii în clipa aceasta ți-i-aș aruncà, ca să nu te mai văz în ochi; fiindcă inima-mi sbucnește de câteori te văd.

— Ești un prost! zise primarul; dar și lui îi sbucneà inima.

Wist: Mă uitam lung când îmi ceteai țidula; și nu-mi plăceà de loc la început, fiindcă *mi se păreà* că bo-

ierul ar fi vorbit, ca și cum dânsul ar fi înțeles altcum lucrul ăla.

Primarul: Nu te privește de loc ce a spus boierul din gură; tu ai jurat numai pe țidula, ce ți s'a cetit înainte.

— Dar el a judecat după cum l-a înțeles din vorbă.

-- Dacă boierul a fost un prost, e treaba lui; ce-ți pasă ție? El avea țidula dinaintea ochilor. Și, dacă nu ar fi înțeles-o cum se cade, putea să ceară să i se scrie altfel.

Wist: Știu eu că tu oricând poți s'o sucești și s'o învătești, cum îți place; dar asta pe mine nu mă liniștește și *la sfânta împărtășanie mă iau fiori de par' că să întru în pământ...* *Primare, mai bine nu te-aș fi cunoscut! Mai bine să nu-ți fi datorat nici odată nimic! Mai bine să fi murit în ziua aceea înainte de a fi jurat!*

Primarul: Dar, pentru Dumnezeu, ce te chinuște așa, Wist?.. E o curată prostie ce faci! Gândește-te liniștit la toate împrejurările: Cât de cu grije am umblat! Știi că în fața ta întrebasesm lămurit pe Vicari: — Trebuie Vist să jure pe altceva, decât ce-i scris

în țidulă? Spune-i, te rog; el nu prea pricepe. Ți mai aduci aminte ce a răspuns?

Wist: Da, însă apoi, mai pe urmă...

Primarul: Ei, el zise chiar vorbele acestea: Vist nu trebuie să jure pe nimic, decât pe ce stă scris în țidula aceasta. Nu spuse el chiar aceste vorbe?

Wist: Da; însă apoi, mai pe urmă dupăce a zis acestea...

Primarul: Ce: însă apoi, mai pe urmă? Nu-ți e de ajuns aceasta?

Vist: Nu, jupâne, o să-ți spun odată; trebuie s'o fac. Vicari îți erà dator ca și mine. Și, apoi tu știi ce ștregar erà. Deci, puțin mă liniștește ce-mi zise un guguman ușuratec.

Primarul: Nu te privește câtuș de puțin vieța lui; el își pricepeà meseria, cum bine știi.

— Nu, n'o știi aceasta, știi că nu erà de nici o treabă.

Primarul: Nici aceasta nu te privește.

Wist: Nu-i așa? Asta seamănă cu ceea: Când știi pe un om necinstit într'o treabă, nu pot să i mă încred prea mult nici în altele. De aceea mi-e frică că ăl om de nimica, Vicari

al tău, m'o fi înșelat, și asta de bună-seamă că mă privește.

Primarul: Las' gândurile acestea Wist! Tu n'ai jurat decât pe ce-i adevărat!

Wist: Și eu am crezut așa multă vreme; dar acuma s'a isprăvit. Nu-mi mai pot liniști conștiința. Sărmanul Rudi! unde merg și unde mă opresc, îl văd înaintea mea. Sărmanul Rudi! Cum se plânge la Dumnezeu împotriva mea, în mizeria, în lipsa, în foamea ce o îndură! Oh, bieții lui copilași! Se ofilesc, se înnegresc ca țigani, mor de foame, pe când mai înainte erau sănătoși și frumoși ca niște îngeri. Și jurământul meu îl despoaie de delnița, de moșioara lui!

Primarul: Eu aveam dreptate, lucrul erà așa cum zisei eu. Și acuma Rudi este tocmit la lucru, la biserică, poate să-și îmbunătățească soarta.

Wist: Ce mă privește asta pe mine? Dacă nu ași fi jurat, puțin mi-ar păsà că Rudi ar fi bogat sau cerșetor.

— Nu te mai frământà, cu aceste gânduri, Wist; eu aveam dreptate!

Wist: Să nu mă frământ? Ei, ju-pâne, să-i fi spart casa și să-i fi furat

tot avutul, încă ași fi mai liniștit în suflet! Of, primare, de ce am făcut eu lucrul ăsta?.. Acuș se apropie iarăș sfântul post! Mai bine ași fi o miie de stânjeni sub pământ!

Primarul: Pentru Dumnezeu, Wist! Nu strigă așa pe stradă, că ne aude lumea! Te chinuești, cu prostia ta! Tot ce-ai jurat, este adevărat!

Wist: Prostie încoace, prostie încolo! Dacă nu juram, Rudi și-ar mai aveà moșioara!

Primarul: Dar tu nici nu i-ai luat-o, nici nu mi-ai dat-o mie. Ce dracu! Ce-ți pasă ție a cui e fășia cea de pământ?

— Nu-mi pasă a cui e moșia; însă am jurat fals, — păcat — asta mă privește și încă prea mult mă privește!

— Asta nu-i adevărat. N'ai jurat nici un fals. Pe ce ai jurat, erà adevărat!

— Inșă asta e sucită! Eu nu spusei boierului ce și cum pricepeam eu scrisoarea, și el a înțeleș-o altfel. Poți să spui tu ce voești; dar eu știu, eu o știu în mine însumi; am fost un Iuda, un vânzător și jurământul meu —

vorbă încoace, vorbă încolo — a fost jurământ fals.

Primarul: Imi pare rău de nepriceperea ta, Wist; tu ești bolnav, și se vede pe față; par'că acuma ai fi ieșit din groapă. Și când omul nu-i bine, atunci toate i se par altfel, de cum sunt. Liniștește-te, Wist! Vino cu mine acasă, să beai un pahar cu vin.

— Nu pot, primare, pe mine nu mă mai înviorează, decât pământul.

— Liniștește-te, Wist! Scoateți odată din cap gândul ăsta, uită-l până ce te vei face iarăși bine. Atunci o să vezi, că eu am dreptate; o să-ți rup scrisoarea aceea; poate că așa o să te mai liniștești.

Wist: Nu-i de lipsă, primare; ține zapisul! De ar fi să-mi mănânc, de foame, carnea de pe mine, am să-ți plătesc datoria; nu vreau să am pe suflet *bani de sânge*... Dacă m'ai înșelat tu și m'a orbit Vicari, doar Dumnezeu mă va iertă. Nu mă gândiam că lucrul are să ajungă acilea.

Primarul: Ține scrisoarea aceasta, Wist! Uite, o rup înaintea ochilor tăi și iau asupra-mi toată răspunderea, că eu am avut dreptate. Liniștește-te!

Wist: Ia asupra-ți ce vrei, jupâne, eu îți voi plăti datoria. Poimâne o să-mi vânz haina de sărbători.

Primarul: Ia, lasă prostiile astea, *Wist*! Pentru Dumnezeu, nu vezi că ești greșit!.. Dar trebuie să plec mai departe.

Wist: Mulțumesc lui Dumnezeu că pleci odată. Dacă ai rămâne mai îndelung m'aș prăpădi poate înaintea ta.

Primarul: Liniștește-te, omule, pentru Dumnezeu!.. Și cu vorbele acestea, se despărțiră unul de altul.

Dar când Humel se văzù singur, trebui, fără să vrea, să ofteze și își zise:

— Cu ăsta a trebuit să mă mai întâlnesc! Nu mi s'au dat astăzi destule de cap!.. Dar îndată își veni în ori și urmă a vorbi cu sine: Cum se năcăjește, nemernicul ăsta! Imi pare rău. Inșă el n'are dreptate; nu-l privește cum a înțeles judecătorul! Dracu ar mai jurà dacă ar umblà să se scoată pe tot locul înțelesul cel adevărat! Cunosc eu oameni și încă de aceia cari trebuie mai bine să priceapă, oameni cari iau jurământul după cum înțeleg ei, și-s liniștiți, deși alți be-

cisnici — ca d-al de Wist — ar jurà că ăia încurcă și răstălmăcesc adevărul. Dar bine ar fi să nu-mi mai bat capul cu asemenea gânduri, ce mă supără. Mai bine să mă întorc acasă și să mă întăresc cu un pahar cu vin. Astfel grăi el în sine și făcù cum spuse.

XXIII.

Un fățarnic și o femeie ce suferă.

Dela Wist, primarul merse la Felician Cricher. Țsta erà un ștregar care umblà întocmai ca răbdarea, când e supusă la cele mai grele suferințe. Înaintea barbierului, a primarului, a morarului ca și a ori-cărui străin, Cricher se aplecà ca și înaintea preotului, dela ale cărui predici și deprinderi în cântări, nu lipsià nici odată. Pentru aceasta și primià el uneori câte un pahar cu vin și, când venià mai târziu, câteodată erà oprit și la cină. Cu credincioșii Pietiști din sat, nu se putù, să se împrietenească, deși încercase adesea; fiindcă nu voià să se strice pentru aceștia cu ceialți credincioși de altă lege. Și asta nu o sufer Pietiștii, ca cineva să

umblu în două luni. Din pricina aceasta Cricher a fost înlăturat dintre Pietiști, pe lângă toată parada lui de umilință silită, de fățarnicie învățată și de fudulie sufletească, care toate, de altfel, sunt în mare cinste la Pietiști.

Pe lângă aceste însușiri din afară cunoscute la toți, Cricher mai avea și altele, cum s'ar zice, *casnice*, pe care nu le pot trece sub tăcere: Cu nevasta și cu copiii săi era un drac împelițat. În cea mai mare sărăcie fiind, cerea totuș să aibă mâncare bună și când nu o avea, atunci nimic nu era bine. Acuș copiii nu erau bine pieptănați, acuș nu erau bine spălați și multe d-al d'astea. Și, când nu găsea nimic de ceartă, și din întâmplare copilășul cel de patru anișori îl privia mai serios, îl lovia peste mânușite, ca să se obicinuiască la cinste.

— Ești nebun de legat, îi zise odată, nevastă-sa. Ea nu vorbise decât adevărul curat; dar dânsul o lovì cu picioarele așa că voind biata să fugă, căzù după ușe de-și făcù două găuri în cap. Neblesnicul se speria când văzù rănile, fiindcă se gândi

cu drept cuvânt, că o să-i iasă vestea în sat, că a spart capul femeii. Și ca toți fățarnicii, în spaima aceea, el căzù în genunchi înaintea sârmanei femei și o rugă, nu de iertare, dar să nu-l spuie la nimeni. Dânsa îl ascultă și suferi, cu mare răbdare durerile acelei răniri, spunând vecinilor că ar fi căzut din pod. Nu toți o crezură. Dar buna femeie putea să se gândească de mai nainte, că nici un fățarnic n'a fost vreodată recunoscător. Nici că și-a ținut cuvântul. Ea n'ar fi trebuit să-l creadă... Dar ce zic eu? Ea știà toate aceste foarte bine; însă se gândià la copilașii săi și pricepù că nimeni în afară de Dumnezeu nu-l poate schimbà și că prin urmare degeaba erà să fie orice plângere cătră oameni. Buna femeie! Of, că nu e mai norocoasă! Of, că trebuie să sufere zilnic din partea lui! Dânsa tace și se roagă la Dumnezeu și-i mulțamește pentru încercările în suferințe.

O vecinicie, când odinioară o să descoperi căile Domnului și darul oamenilor, pe cari Dumnezeu îi deprinde prin suferințe, prin mizerie și prin tânguiri, la tărie, la răbdare și la în-

telepciune! O vecinicie, cum ai să înalți atunci pe această femeie încercată, pe care aci ai umilit-o întru atâta!

Cricher uitase rănile dela capul soției sale înainte de a se vindecă, rămânând acelaș. Dânsul vatămă și își chinuește zilnic femeea, fără pricină și fără prilej și-i amărăște viața... Cu un sfert de ceas mai nainte de a veni primarul, pisica doborîse de pe sobă lampa cu ulei și se vărsară câteva picături. — Păcătoasă ce ești. S'o fi pus mai bine! îi strigă cu furia-i obicinuită. Dobitoacă, acuma poți să stai pe întunerec și fără foc.

Nevasta nu-i răspunse cu nici o vorbă; dar lacrămile-i curgeau pe obraz și copilașii plângeau în toate colțurile odăii...

Tocmai bătù la ușe primarul.

— Tăceți! tăceți! Nici un suspin să nu se mai auză! Primarul e la ușe! sbieră Cricher, ștergând cu batista lacrămile de pe obrajii copiilor... Dacă careva mai gremușdează îl omor! Apoi deschide primarului ușa, se închină și-l întrebă: — Ce poruncești, domnule primar? Primarul îi împărtășește repede știrea; însă Cricher, care trase

cu urechia la uşe şi nu mai auzi nici un suspin, zise:

— Poftiţi înăuntru, jupâne primar. O să spui îndată această veste bună şi soţiei mele... Primarul primî să între în odaie, unde Cricher zise femeii: — Domnul primar ne aduce o bună veste. Sunt luat şi eu printre lucrătorii dela biserică, ceea ce pentru noi e o mare norocire, de care nu-i putem în destul mulţumî..

Nevasta răspunse: Mulţămesc lui Dumnezeu! Un suspin adânc îi scăpă din piept.

Primarul: Ce-i cu nevastă-ta Cricher?

— Dela o vreme încoace, nu-i prea bine, jupâne primar, răspunse Cricher, privindu-o aspru şi mânios cu coada ochiului.

Primarul: Trebuie să plec. Sănătate bună, nevastă!

— Cu bine, domnule primar, răspunse femeea.

Cricher: Fii bun şi mulţumeşte pentru mine, boierului pentru această binefacere!

Primarul: Poţi să faci şi tu lucrul acesta.

Cricher: Ai dreptate, jupâne primar; nu trebuià să te supăr cu asta. O să merg însumi să-i mulțămesc boierului.

Primarul: Luni dimineața merg și ceialalți; poți să mergi și tu cu dânșii.

Cricher: Firește, jupâne primar; desigur! Nu știam că merg și dânșii.

Primarul: Rămâneți cu bine, *Cricher*!

— Mulțumim frumos, domnule primar! BCU Cluj / Central University Library Cluj

— N'ai să-mi mulțamești mie. (Primarul plecă zicând în sine): Țsta-i omul dracului, dacă nu mă înșel. Poatecă de un asemenea om ași aveà trebuință împotriva zidarului. Dar cine să se încrează unui fățarnic? Mai bine-i să-mi fac de lucru cu *Mișu Cloanța*. Țsta-i șiret cum îmi trebuie mie.

XXIV.

O inimă curată, veselă și mulțumitoare.

Dela Cricher, primarul se duse la Ebi cel tinăr. Când auzi ăsta, că este tocmnit la lucru, strigă și săriă de bucurie, ca un miel, primăvara pe rezoare, și zise în sine: Cum se va bucură nevasta mea, când îi voi spune lucrul ăsta; dar... să aștept până mâne; mâne sunt chiar opt ani de când suntem împreună. Eră în ziua sfântului Iosif, îmi aduc bine aminte, ca și când s'ar fi întâmplat numai ieri. De atunci am avut și zile rele dar și multe zile bune. Mulțumită lui Dumnezeu de toate!.. Da, mâne, cât ce se va trezi din somn, am să-i spun. De ce nu e încă mâne? Par'că o văd cum are să plângă și să râză totodată și cum se va bucură împreună cu copilașii și cu mine!.. Of! vino „mâne“ cât mai repede! De bucurie am să taiu găina ce o mai avem, fără știrea ei și s'o fierb cu supă; are să se bucure deși o să-i pară și rău! Nu, nu-mi pare rău de asta; pentru așa o bucurie nu-i

păcat! Am s'o taiu. O să stau toată ziulica acasă și să mă veselesc cu nevasta și cu copilașii; — ba nu, o să merg cu dânsa la biserică... Să ne bucurăm, să ne veselim și să mulțumim Domnului Dumnezeu, că în veci e mila lui!

Intr'astfel vorbì Ebi la vestea ce-i aduse Humel și abia putù să aștepte ziua de mâne, când făcù întocmai cum plănuise.

XXV.

Cum vorbesc împreună ticăloșii.

Dela Ebi merge Humel la Mișu-Cloanță. Asta îl vede din depărtare, îi face semn spre un colț după casă și-l întreabă: Ce dracu ai?

Primarul: Ceva bun!

Mișu: Da, tu ești ștregarul ce-l trimit să cheme lumea la nunți, la joc și la chefuri.

— Bine, bine; nu-ți aduc nici o veste tristă!

— Ce, spune odată!

— Că ai ajuns într'o tovărășie nouă.

— In ce fel de tovarăşie, cu cine şi pentru ce?

— Cu Hibelrudi, cu Lenc, cu Lemman, cu Cricher şi cu Marcs de pe Raiti.

— Smintitule, ce să fac eu cu ăştia?

— Să zidiţi şi să înfrumseţaţi casa Domnului în Bonal, ca şi zidurile cimitirului.

— Nu glumeşti?

— Zău!

— Şi cine a ales pentru treaba asta pe toţi orbii şi schiopii?

— Boierul, cel prea înţelept şi aspru.

— A înnebunit?

— Ştiu eu?

— Aşa se pare!

— Poatecă ăsta nu e răul cel mai mare; lemnul uşor, lesne se poate mlădiă. Dar trebuie să plec. Vino deseară până la mine; trebuie să vorbesc cu tine!

— N'am să lipsesc. La cine mergi acum?

— Pe Raiti, la Marcs.

— Ce mai lucrător şi ăla! Trebuie să fie orb cineva ca să-l tocmească şi

pe ăla la lucru. Nu cred că Marcs a luat în mână, de ani de zile, vre-o lopată sau vre-un târnăcop. Apoi e și olog pe deoparte.

— Ce are a face? Să vii deseară negreșit, la mine!..

Cu aceste vorbe Humel plecă spre casa lui Marcs.

XXVI.

Fudulia și sărăcia duc pe om la fapte urâte, nefirești.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Marcs eră înainte vreme în stare bună; purtă negoț; dar acuma eră sărac, lipit pământului, că tot ce avuse i se vânduse la mezat (cu toba)... Și trăia numai din mila preotului și a câtorva rude mai înstărite. Inșă și în mizeria sa, rămase trufaș, ascunzându-și de oameni, pe cât putea lipsurile și foamea casnicilor săi. Când văzù pe primar, se spăria, fără să îngălbinească, că eră de felul său galben ca ceara. Culese repede trențele, le băgă sub învelitoarea patului și poruncì copiilor jumătate goli să se ascundă în cămară.

— Of, Doamne! se auzi din partea copiilor, ninge și plouă înăuntru. Ascultă, tată, cum vremuește afară! și nu e nici un ochiu de fereastră la șămară.

— Plecați, desmeticilor! Of, mă înebuniți! Ce credeți voi că nu-i nevoie să vă obicinuiți cu suferința?!

— Nu poți să stai acolo, tată! răspunseră copiii.

— N'are să ție un veac, blestemăților; plecați la dracu! și-i împinge înăuntru, încuind ușa în urma lor. Apoi pofti pe primar înăuntru.

— Așa îi spuse de ce veni la el, care mulțumindu-i, întrebă:

„Eu sunt supraveghetorul lucrătorilor?“

— Ce crezi, Marcs?.. Nu! ești lucrător ca și ceilalți.

— Așa, jupâne primar?

— Ai voie să primești sau nu, tocmeala!

Marcs: De, nu prea sunt obicinuit cu asemenea lucru, dar fiindcă curtea și preotul vor, nu pot să nu primesc.

Primarul: O să se bucure mult și cred că boierul are să mă mai trimită odată la tine să-ți mulțamească!

— Ei, nu mă gândesc la aceasta; dar știi n'aș lucrà cu ziua la ori-și-cine.

— Aveți ce mîncà?

— Mulțămită lui Dumnezeu, mai este câte ceva.

— Știu; dar, unde-ți sunt copiii?

— La sora fie iertatei mele soții, azi mănîncă acolo.

— Mi s'a părut a fi auzit țipete în cămară.

— Nu-i nici unul acasă.

Primarul mai auzind un țipet, deschide binișor ușa cămării, unde vede copilașii mai goli, sgriburind de frig și neputînd aproape să vorbească... Ei, ticălosule, acî îți prînzesc copiii? Fățarnice, cîne ce ești! Lucrul acesta l-ai făcut mai adeseori, pentru blăstămata ta de fudulie!

— Pentru Dumnezeu, domnule primar! Nu mă mai spune la nimeni! Sunt cel mai nenorocit om pe lume dacă mă spui!

— Ai tu minte?! Nici acuma nu-i scoți din coteneața aceea de cîne?!

Nu-i vezi vineți de frig?! Nici cu cânele meu nu aş face acest lucru.

Marcus: Ești deacolo copii!.. Dar rogu-te, jupâne, nu mă mai spune în lume.

Primarul: Și apoi mai faci pe sfântul, la preot!

— Lasă-mă la păcatele! Rogu-te, nu mă mai spune la nimeni!

— Da, bine, nemernicule, păgânule! Da, ești un păgân; nici un creștin nu face asemenea lucruri! Tot tu ai pupăit și mai deunăzi popii despre târgul ăla! Nimeni altul, decât tu! Tu te întorceai la 12 oare dela o pomană și trecuși pe dinaintea casei mele.

Marcus: Nu, jupâne, nu! Nu crede așa ceva! Dumnezeu știe că asta nu e adevărat!

Primarul: Și poți să spui aceasta?

Marcus: Cum nu? Dumnezeu mi-e martor. Să nu mă mișc din locul ăsta, dacă nu spun adevărul!

Primarul: Marcus, poți să spui și popii vorbele cari mi-le spui mie, acuma?! Eu știu mai multe, decât cum crezi tu!

Marcus începù să îngâne la vorbe...: Știu... așa vreă... eu... n'am început să vorbesc...

Primarul: Așa un câne și un minciinos ca tine, n'am văzut în vieța mea! Acuma ne cunoaștem unul pe altul!..

După aceste vorbe, primarul ieși și se duse ată la preot, unde povestì cele întâmplate bucătăresei, ca să le spuie vorbă cu vorbă preotului. Humel se bucură în sufletul său, crezând că preotul auzind despre nemernicia lui Marcus, nu-l va mai ajutà pe viitor. Dar se înșelă în presupunerea aceasta, fiindcă și până acuma preotul îl ajutase, nu pentru virtuțile lui Marcus, ci ca să-i alineze foamea lui și a copiilor săi!

XXVII.

Silința și munca fără recunoștință și fără milă.

Dela Marcus, primarul se duse la cel de pe urmă, la Chinast, un om bolnăvicios. Acesta mergea pe 50 de ani, dar lipsa și grijile îl slăbiră foarte și mai ales azi, era foarte abătut

și năcăjit. Fiică-sa cea mai mare în-
trase ieri în serviciu la oraș, și-i
arăță tatălui său arvuna, ceea ce-l în-
grozise peste măsură. Soția sa erà
aproape să nască și Susana erà dintre
copii singura care puteà să ajute câte
ceva la casa, ce aveà s'o părăsească
acuma, peste două săptămâni, ca să
meargă la slujit. Tata o rugă cu la-
crămi în ochi, să ducă; pentru Dum-
nezeu, arvuna îndărăt și să rămâie
acasă până se va sculà mamă-sa după
naștere. Nu vroiu, răspunse fata. Unde
să găsec apoi alt loc, dacă mă voiu
lăsà de asta?

Tata: Dupăce se va sculà ma-
mă-ta, eu însumi o să merg la oraș
și să-ți ajut a găsi alt loc... Rămâi aci
până atunci.

Fata: Tată, trece o jumătate de
an până la celălalt termin și locul ce-l
am acuma e bun. Cine știe cum are
să fie cela ce mi-l vei căutà dumneata?
Și apoi nu vroiu să aștept până la
celălalt termin.

Tata: Dar, pentru Dumnezeu! tu
știi Susana, câte am făcut totdeauna
pentru tine. Gândește-te la anii copi-

lăriei tale și nu mă părăsi acuma în ceasul necazului!

Fata: Tată, vrei să-mi jertfesc norocul pentru tine?

Tata: Of, nu-i noroc pentru tine că-ți părăsești sărmanii părinți în aceste împrejurări. Nu face aceasta, Susano. Mamă-ta mai are o frumoasă pătură, e cea de pe urmă și ține mult la dânsa că o are și o ține de aducere aminte dela o ființă iubită. Și după ce se va scula din pat, să ți-o dea ție, numai să rămâi acuma acasă.

Fata: Nu-mi trebuie nimic, nici din trențele, nici din sculele voastre; o să-mi câștig singură ceva mai de seamă. E vremea să mă mai gândesc și la mine. Dacă aș mai rămâne și zece ani la voi, n'aș ajunge nici măcar la un pat și la un dulap.

Tata: Doar n'o să piară lumea într'această jumătate de an. După ridicarea din pat a mamei tale, n'am să te mai opresc; fi bună și rămâi aceste câteva săptămâni!

— Nu, tată, nu rămâi! răspunse fata și întoarse spatele și fugi la o vecină.

Tata rămase ca plouat, pradă gri-
jilor și năcazurilor casnice.

— Cum să mă ajut în nenorocirea
aceasta? vorbi în sine. Cum să duc
vestea aceasta bieteii mele soții?.. Sunt
un gogoman, că am greșit așa de tare
cu copila asta!.. Lucrează cât două,
mă gândeam mereu; de aceea i-am
făcut tot pe voie. Nevastă-mea îmi
spuneà mereu: E așa de mojică și de
obraznică față cu părinții și ce trebuie
să facă sau să arete celorlalți copii,
o face fără voie, fără plăcere și ur-
suză de nu învață nici unul nimica
dela dânsa.

Dar ea lucrează mult; poate și
ceialalți să fie de vină; să mai trecem
cu vederea prostiile ei, răspundeam
eu adesea. Acuma văd rodul muncii
mele! Trebuià să mă fi gândit, că
dacă are o inimă de piatră, nu mai e
de făcut nimic cu dânsa; puținul bine
ce-l are, nu-ți dă dreptul să nădăjduști
la ea. Dar cel puțin să fi spus soției
mele; ce are să facă?

Pe când omul nostru vorbià așa
cu sine însuș, primarul ajunse lângă
dânsul fără să fi fost văzut.

— Ce nu trebuie să spui femeii tale, Chinast? îl întrebă primarul.

Chinast își ridică ochii, privește la primar și zice: — Tu ești, primare? Nu te văzui! Ce nu trebuie să spun femeii mele?.. Că Susana a intrat slujnică la oraș și noi am avea trebuință de dânsa. Dar mai că uitasem să te întreb ce dorești la noi?

— Poate că-ți aduc o rază de mângâiere, dacă așa stă lucrul cu Susana.

Asta ar fi un noroc în neajunsurile noastre.

— Ascultă, Chinast, ești chemat la lucru la biserică, cu leafă de 25 creștari pe zi; cu asta poți să te ajuți deocamdată.

— Doamne, Dumnezeu! puteam să nădăjduesc eu ajutorul ăsta?

— Da, da! Chinast, e așa cum îți spun eu!

— Dacă-i așa mulțumită lui Dumnezeu (îi vine rău, picioarele încep a-i tremură). Trebuie să șez, bucuria aceasta m'a aflat în supărare. (Se așează pe un butuc apropiat și se razimă de perețele casei să nu cază). Primarul îi zise: Se vede, ești suferind! Sunt pe inima goală, răspunse înce-

tinel bietul om. Cum? Așa de târziu? adause primarul și apoi își văzù de drum.

Sărmana femeie văzù din odaie pe primar și se bocià zicându-și sie-și: Ce nenorocire! Bărbatul meu, azi de zăpăcit ce este, nu știe ce face. Și chiar acum zări pe Susana la vecina frângându-și mâinile, ca și când cine știe ce nenorocire i s'ar fi întâmplat!.. Și acuma iată și primarul! Ce nenorocire pe capul nostru! Nu poate să fie sub soare o femeie mai nenorocită decât mine! Doamne!.. Mai bine de 40 de ani!.. Și atâția copii! Griji și supărări și atâta lipsă în casa noastră! — Așa se plângea biata femeie în odaie. Intr'aceea bărbatu-său își veni în fire și întră la dânsa cu fața veselă, cum nu făcuse de ani de zile...

— Te prefaci, că ești vesel. Crezi că nu știi, că primarul a fost aci?

— Ca și picat din cer a venit de astădată la noi... să ne aducă mângâiere.

— Se poate una ca aceasta? întrebă femeea.

— Şezi, draga mea, să-ţi spun o veste bună, îi zice Chinast. Apoi îi povestî ce i se întâmplă cu Susana, în ce mare năcaz se simţià a fi, când de-odată îi trimise Dumnezeu mângăiere prin primar... Apoi, bietul Chinast îşi mîncă ciorba, ce la amiazi de griji n'o putuse mîncà. Şi el şi femeia sa vărsară lacrimi de bucurie şi de mulţămită cătră Dumnezeu, care îi ajutase în ceasul năcazului lor. Şi încă în ziua aceea lăsară pe Susana, să meargă la serviciu, cum s'a fost tocmit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XXVIII.

Presara unei serbări în casa primarului.

Obosit de alergare şi setos ajunse primarul nostru acasă. Erà foarte târziu şi Chinast locuià în depărtare mai de un ceas dela sat, pe un deal. Pe tot locul vestise primarul prin tovarăşii săi, că nu-i păsà de întâmplarea de ieri şi că de un an n'a fost aşa de vesel şi de mulţămit ca azi. Vestea aceasta prinse la unii, care în spre

seară se furișară în tăcere la cârciumă. După ce se întunecă, se adunară tot mai mulți pânăce, mai pe urmă eră plin la toate mesele.

Așa se întâmplă. Când vânătorul, prin luna lui Cireșar, împușcă de pe un cireș o pasăre, speriate sboară repede cu gălăgie toate celelalte ce ciuguliau la cireșe. Dar nu după multă vreme iarăș se întorc la cireș, întâi numai una și dacă nu vede pe vânător, ciripește, însă acuma nu-i sunetul pasării speriate, ci al plăcerii de a gustă din nou din hrana apropiată. La chemarea îndrăsneței ce se ospătează, vin și celelalte surate sperioase și se apucă de ciugulit la cireșe, ca și când vânătorul n'ar fi împușcat nici una. Intocmai așa se întâmplă și la primarul Humel, că odaia i se umplù acuma de vecini, care ieri și azi înainte de prânz n'ar fi cutezat să-i între în casă. Pe lângă toate relele, și chiar pe lângă crime, lumea își petrece și-i veselă, când conducătorii firești sunt inimoși și obraznici. Și fiindcă aceasta nu lipsește niciodată în cârciume, acestea sunt cu mult mai potrivite a duce poporul de rând,

cum e neștiutor și ușuratic, la toate relele și la toate prostiile, *decât ca bietelescoale să-l atragă, să-l deștepte și să-l îndrepteze pe calea binelui...* Dar să mă întorc la poveste... Vecinii în cârciumă, acuma iarăș erau cu toți prietenii primarului. De! steteau la vinișorul lui. Acolo auzeau pe unul, ba că ce om e primarul, pe care zău! nimeni nu l-a muștruluit până acuma; pe altul, că boierul e un copil și în ce bună rânduială ținuse primarul pe bunicul lui. Pe al treilea, că nu-i cu dreptate la cer și înaintea lui Dumnezeu, și la judecata cea de pe urmă va trebui să-și dea seamă boierul, că vreă acuma să răpească satului dreptul cârciumăritului, cel de pe vremea lui Noe și a lui Avram; pe al patrulea îl auziai spunând, că boierul încă nu le-a răpit acest drept și că au să-l silească — fie ce va fi, ca comuna să-și recapete drepturile sale. Altul adăogă: că nu au trebuință de asemenea schimbări, și cum primarul până acuma a știut să pue sub picior pe toți dușmanii săi, n'are să înceapă acuma o modă nouă, cu Măria sa boierul, nici cu sărântocul de zidar...

Aşa vorbeiau între sine oamenii și chefuiau. Primăreasa veselă și râzând aducea pe masă, o cană de vin după alta și le însemnă cu cretă pe tablă în odăița de alături. Intr'aceea sosi primarul și se bucură din inimă că-și află mesele toate cuprinse cu deșuchiați de ai săi. Bravo, fraților, că nu mă părăsiți! le zise.

— Încă nu ești de aruncat la coș, răspunseră țărani, golind cu mare gălăgie paharele în sănătatea lui.

— Sgomotul e cam mare, fraților! Să ne mai ogoim nițel, că-i Sâmbătă seara, le zise primarul... Ascultă, femeie, închide obloanele și stânge lumânările dinspre uliță. Mai bine să mergem în odaia dindărăt, fraților! Caldu-i acolo nevastă?

— Da, m'am gândit la așa ceva și am lăsat să se facă foc!

— Bun! Luați tot de pe masă și în odaia dindărăt cu ele!

Și nevasta și vecinii luară de pe masă: sticle, pahare, pâine, brânză, cuțite, farfurii, cărțile de joc și altele și se mutară în odaia dindărăt, de unde nu se aude nimic pe stradă, chiar și când s'ar întâmpla un omor.

Primarul: Aşa, aci suntem la adăpost de borfaşii ce ascultă pe la ferestre şi de sfântocii de *slugi ai lui Negrea*.¹ Dar mi-e sete nevastă, adă vin!

Nevasta aduce numai decăt, iar *Cristea* întreabă: E vin nou ăsta primare, de care beà şi cânele bărbierului?

Primarul: Ei, dacă aş mai fi nebunul ăla!

Cristea: Ia spune, primare, ce dracu te-ai gândit atunci?

Primarul: Zău, nimic! A fost numai o glumă proastă. Eram încă pe inima goală şi nu voiam să beau.

Cristea: Aşa, spune asta cui vrei; dar nu mie.

Primarul: Pentru ce nu?

Cristea: Pentrucă vinul acela mirosià a pucioasă, ca ouăle cele stătute.

Primarul: Cine zice aceasta?

---

¹ Bătrâni din senatul bisericesc, care erau datori să vestească neorânduile şi beşiile de Sâmbătă seara preotului, pe care îl numesc — după haina neagră — *Negrea*.

Cristea: Eu, meșterul Uria. In odaie nu prea băgasem de seamă, dar când duceam acasă cana goală, mirosià așa de tare cât mai mă îmbătasem de cap. Toate ca toate; dar se vedeà cât de colo, că aveai ceva în gând cu lucrul ăla.

Primarul: Ce a trimis nevasta, nu știu mai mult, decât un copil de țâță. Lasă greurușii nebunule!

Cristea: Apoi îți mai aduci aminte ce predicatie ne ținuși despre drepturile țării? Nu cumva ai făcut-o și aceasta numai din trecere de vreme, cum fumezi o pipă de tabac?

Primarul: Tacă-ți gura, Cristea! Lucrul cel mai cuminte ar fi să-ți dau o bătaie bună, că mi-ai răsturnat cana. Inșă acuma trebuie să știu, ce s'a mai petrecut la bărbier, dupăce am plecat eu.

— Dar făgăduința, primare?

— Ce făgăduință?

— Că pot să beau la tine, fără plată, până mâine dimineață, dacă știu ceva lucru însemnat.

— Dar dacă nu știi nimic de seamă, tot vrei să beai?

— Da, cum nu știi nimica?! Numai vină aici și apoi ascultă!

Primarul îi aduce vin, se așează lângă dânsul și Cristea începe să povestească câte verzi-uscate. Odată o spuse așa de lată, încât primarul băgă de seamă.

— Când minți, mă ticălosule, apoi croiește-o așa, încât să n'o poți prinde cu mâna!

— Nu, pe Dumnezeuul meu! zise Cristea. Cum sunt eu de păcătos, așa de adevărat e tot ce-ți spusei!

— Destul acuma, Cristea! Văz că a sosit Mișu Cloanță; trebuie să vorbesc ceva cu dânsul și cu acestea primarul trecu la masa la care ședeà Cloanță.

XXIX.

Cum se sfătuesc ticăloșii între sine.

Primarul bătù pe umăr pe Mișu, zicându-i:

— Și tu ești printre păcătoși, Mișule? Credeam, că deodată cu chemarea ta printre lucrătorii dela biserică, te-ai făcut sfânt, ca măcelarul când a

tras clopotele o săptămână, în locul clopotarului.

Mișu: Cum, primare; îndreptarea mea nu se face așa repede; dar când m'oiu apucă, apoi să știi că nu mă las cu una cu două.

Primarul: Atunci aș vrea să fiu duhovnicul tău, Mișule!

Mișu: Numai că eu nu te-aș prea vrea!

Primarul: Pentru ce?

Mișu: Pentru că mi-ai încreștă de două ori atâtea păcate, cu creta ta cea sfințită.

Primarul: Și nu ți-ar plăcea lucrul ăsta?

Mișu: Nu, primare; mai bine aș dori un duhovnic care iartă și uită păcatele, nu unul care le încreastă!

Primarul: Și eu pot să iert și să uit păcate!

Mișu: Păcate din cataftisul tău.

Primarul: Firește, adese și mult trebuie să iert! Dar mai bine-i să crează lumea că o fac cu plăcere.

Mișu: Și se poate aceasta, jupâne primar?

Primarul: Să vedem (îi face semn).
Se duc amândoi la măsuța din colț
lângă sobă, unde primarul începe:

— Bine că ești aci; poate să ai
noroc!

— Am trebuință de noroc.

— Cred și eu; dacă mă ascuți,
de sigur poți să câștigi bune parale.

— Dar ce trebuie să fac, ia spu-
ne-mi!

— Trebuie să lingușești pe zidar
și să te prefaci tare flămând și sărac.

— Asta o pot face fără să mint.

— Apoi trebuie să te îngrijești bine
de copii tăi, ca să crează că ești cel
mai bun om la inimă; și copiii să
umblе după tine desculți și trențe-
roși.

— Nici asta nu e lucru greu.

— Și apoi, dacă vrei să-mi fii,
dintre toți cel mai iubit, să-mi faci o
treabă ce-ți cer numai ție.

— Și ce treabă-i aceea?

— Să pui totul la cale, ce poate
să aducă neînțelegere, ceartă și ne-
orânduială la clădire, zidarul și lu-
crătorii să supere pe boierul.

— De! asta e ceva mai greu.

— Dar ăsta e un lucru, pentru care poți să câștigi frumoase parale.

— Fără nădejdea asta, un înțelept ar putea să sfătuiască la asemenea întreprinderi, dar numai un nebun s'ar putea lega s'o ducă la îndeplinire.

— Firește, că trebuie să-ți plătesc pentru aceasta.

— Doi taleri, arvună, jupâne primar, ăștia trebuie să mi-i dai acuma, înainte; altcum nu mă apuc de treaba asta.

— BRI-Cluj / Central University Library Cluj Cu fiecare zi te faci mai obraznic, Mișule! La treaba ce ți-o cer câștigi parale, nelucrând nimica; și apoi mai ceri să-ți plătesc și pentruca să primești un sfat bun.

Mișu: Nu voiu să auz nimic; vrei ca să fac pe ticălosul în serviciul tău și eu vroiu să-l fac cu credință și cu statornicie; dar arvuna încoace! Doi taleri, nici un ban mai puțin! Sau, fă-ți tu treburile astea, primare!

Primarul: Câne ce ești! bine ști unde poți să muști. Aci-s cei doi taleri!

— Acuma suntem în regulă, stăpâne; acuma poruncește-mi!

Primarul: Eu crez că nu-i lucru greu să strici, pe întunec schelele și cu o lovitură să spargi de sus în jos câteva ferestre la biserică.

Apoi cu acelaș prilej să piară câteva funii, târnăcoape, hârlețe și alte mărunțișuri.

Mișu: Firește!

Primarul: Apoi într'o noapte întunecoasă să arunci scândurile dela schelă, pe coastă în jos, în gârlă, ca să le mâne apa în jos, spre Olanda, crez că nici asta nu-i lucru greu.

Mișu: De sigur că nu; lucrul ăsta îl pot face foarte lesne. Am să agăț de o prăjină o cămașe mare albă și s'o pun în curtea bisericii, încât păzitorul și vecina auzind sgomot și văzând mohondeața, să-și facă cruce și să mă lase în pace.

Primarul: Ei, blăstămatule, păgânule, ce-ți trăznește prin cap!

Mișu: Asta o fac de bună seamă; mă scapă de o belea.

Primarul: Bine; dar ascultă încă ceva. Dacă din întâmplare ai zări pe

jos desemne, socoteli și planuri de ale boierului, să le aduni, să le duci unde nici câinii să nu le dea de urmă și apoi noaptea să mi le aduci să aprindem focul cu ele.

Mișu: Prea bine, jupâne primar!

Primarul: Apoi, mai trebuie să pui la cale lucrurile așa fel, ca tovarăși tăi în slujba domnească, să fie la largul lor, să lucreze alandala și, mai ales, când va veni boierul sau altcineva dela curte, să găsească cea mai mare neorânduială, la ce să-i și tragi luareaminte, cât de bine merg lucrurile!

Mișu: O să încerc toate; acum pricep eu ce vrei tu să fac.

Primarul: Dar înainte de toate trebuie, ca eu și tu să ne dușmănim în ochii lumii.

Mișu: Și aceasta o înțeleg.

Primarul: Și lucrul ăsta să-l începem chiar de acum. Poate să fie aci niște spioni, cari să spuie cum ne-am tras într'un colț de ne-am sfătuit împreună.

Mișu: Ai dreptate!

Primarul: Ia mai bea câteva pahare; apoi eu am să mă prefac ca și

când aş voi să-ţi fac socoteala, iar tu să tăgăduieşti ceva. Eu am să fac gălăgie, tu să mă înjuri şi eu cu ceilalţi te aruncăm afară pe uşă.

Mişu: Bun! (Apoi îşi beà repede vinul şi zice încet primarului): Acuma poţi începe!

Primarul borboroseşte ceva despre socoteală şi apoi zice ceva mai tare:

— Ce încoace, ce încolo, florenul nu mi l'ai dat!

Mişu: Ia, răsgândeşte-te, jupâne!

Primarul: Pe Dumnezeuul meu, nu mi-aduc aminte! (Apoi strigă femeii sale: Ascultă femeie, ai primit tu, săptămâna trecută, un floren dela Mişu?)

— Ferească Dumnezeu! Nici un creiţar rău!

Primarul: Asta nu-i lucru curat! Adă-mi însemnările!.. I le aduce şi primarul ceteşte: Aci e Luni, nimic dela tine; Marţi, nimic; Miercuri.... Miercuri spuneai tu, c'ai plătit?

Mişu: Da, Miercuri!

Primarul: Aci e Miercuri, uită-te şi tu; nu-i însemnat nimic dela tine, şi nici Joi, nici Vineri, nici Sâmbătă nu-i pomană de florenul tău!

Mișu: Ce dracu!.. Că doară eu l-am plătit!

Primarul: Incet, încet, vecine! eu înseamnă tot.

Mișu: Ce-mi pasă mie de însemnările tale, primare; ți-am plătit florenul!

Primarul: Nu-i adevărat, Mișule!

Mișu: Un mișel spune că nu l-am plătit!

Primarul: Ce spui tu, pungașule?

Câțiva săteni se ridică: A bârfit pe primar; l-am auzit cu urechile noastre!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mișu: Nu-i adevărat; dar eu i-am plătit florenul!

Sătenii: Ce spui ticălosule, că nu l-ai bârfit? Apoi nu te-am auzit noi?

Primarul: Aruncați-mi pe cânele ăsta din casă!

Mișu (Cu cuțitul în mână): Cine se atinge de mine, o pățește!..

Primarul: Luați-i cuțitul!..

Sătenii îi iau cuțitul, îl scot afară și apoi se întorc iarăși în odaie.

Primarul: Bine că a plecat, eră spion dela zidarul.

Sătenii: Zău așa! Bine c'a plecat pungașul...

XXX.

Cum vorbesc și cum se poartă
ticăloșii.

— Adă vin, jupâneasă primăreasă!.. Primare, acuma să bem în nădejdea secerișului, câte o cupă pentru un snop de zeciuală!

Primarul: O să-mi plătiți cât mai îngrabă.

Sătenii: Nu prea în grabă, dar cu atât mai bine!

Primarul se pune cu ei la rând și bea după pofta inimii, în nădejdea dijmii viitoare. Acuma se deschid toate gurile, se face un sgomot sălbatic la toate mesele cu înjurături și cu jurăminte, cu murdării și cu posne, cu blăstămuri și cu ocări... Vorbesc despre curvării și despre furturi, despre bătăi și bârfeli, despre datorii tăgăduite despre procese câștigate pe nedrept, despre câte rele și nebunii, cele mai multe născocite; multe însă, durere, și adevărate: Cum au fost înșelat pe boierul cel bătrân, în pădure și pe câmp la dijmuire; cum se năcăjesc femeile lor cu copiii; cum una își mai iă cartea de rugăciuni, alta

mai ascunde câte un ulcior cu vin în puzderii sau în saltea; și despre băieții și despre fetițele lor, cum una ajută tatei să înșele pe mama; cum alta ajută mamei să înșele pe tata și cum erau ei ca copii, încă și mai răi. Apoi vorbiră despre nenorocitul de Uli care a fost prins cu mâța în sac de mai multe ori până ce mai pe urmă a sfârșit-o la spânzurătoare; cum acolo se rugase lui Dumnezeu din tot sufletul și poate și-a și ispășit păcatul, deși se știe că nu a recunoscut nici pe jumătate ce a greșit; dar bietul, din pricina păcătosului de preot a trebuit să-și dea pielea (ortul) popii.

Chiar ajunseră la această întâmplare și la răutatea preotului, când primăreasa făcuse semn bărbatului său, să iasă afară. Așteaptă până isprăvim povestea spânzuratului, îi răspunse primarul. Dânsa însă îi spuse la ureche: Iosif e aci!.. Ascunde-l; vin numai decât! adăogă primarul.

Iosif se furișă în bucătărie. Dar eră atâta lume în casă, încât primăreasa se temeà, că are să fie văzut. Ea stinse lumânarea și zise:

— Iosife, scoateți ghetetele (păpucii) și furișază-te după mine, în odaia de jos, vine și bărbatul meu jos. Iosif făcù întocmai. Nu după multă vreme se scoborî și primarul la Iosif și-l întrebă ce dorește așa târziu.

Iosif răspunse: Nu doresc multe, voiam numai să-ți spun că treaba cu pietrele merge de minune.

Primarul: Imi pare bine, Iosife.

Iosif: Măestrul aduse azi vorba despre zid și spunea că sunt bune pietrele de pe hotar și tari ca cre-menea; dar eu i-am răspuns: Ce ești nebun, nu-ți cunoști interesul? Zidul făcut cu piatra din Șvendiștein se face frumos și neted ca farfuria. Meșterul nu mai zise nici o vorbă, iar eu ur-mai, că dacă nu ia piatră din Șvendiștein, își îngroapă norocul de astă-dată.

Primarul: Și s'a învoit cu propu-nera ta?

Iosif: Firește, lucrul ăsta erà în clipa aceea și pentru dânsul adevărat. Luni vom începe a scoate piatră de acolo.

Primarul: Luni, lucrătorii trebuie să meargă la curte.

Iosif: Dar cătră ameazi o să se reîntoarcă și să se apuce de lucru. Asta-i adevărul curat, ca și cum s'ar întâmplă acuma.

Primarul: Bine. Numai dacă s'ar face odată. Bacșișul tău stă gata, Iosife!

Iosif: Dar, mi-ar trebui chiar acuma, jupâne primar!

Primarul: Vino numai Luni, când veți fi început spargerea pietrii; bacșișul tău te așteaptă, gata!

— Crezi că nu mă voi ține de vorbă?

— Am toată încrederea în tine, Iosife.

— Dacă-i așa mai dă-mi trei taleri, din suma făgăduită. Mâne mi-aș scoate dela cismar cismele cele nouă; am ziua numelui și n'aș cere bucuroș parale dela stăpânu-mi-o.

— Acuma nu pot, Iosife; vino Luni seara!

— Acuma văz eu cum te încrezi în mine. E mai ușor să făgăduiești; dar să și împlinești e mai greu. Nu-i așa?.. Eu credeam că pot să contez pe bacșișul dela dumneata, domnule primar!

— Zău am să ți-l dau, Iosife!

— Văz!

— Mai e vreme, vino Luni!

— Jupâne, se vede cât de colo că n'ai încredere în mine. Așa pot să spui și eu ce cred. Dacă vom fi început la spargerea de piatră, atunci dumneata n'o să te mai ții de cuvânt.

Primarul: Asta-i obrăznicie, Iosife! Desigur am să-mi țin cuvântul!

Iosif: Nu mai voiu să auz. Dacă nu se poate acuma, s'a isprăvit treaba acî!

Primarul: Nu ți-or fi de ajuns, acuma, doi taleri? University Library Cluj

Iosif: Nu, îmi trebuie trei; dar apoi poți să fii și liniștit din partea asta!

Primarul: O să-ți fac și asta; dar apoi vai de tine, dacă nu te ții de vorbă!

Iosif: Dacă te-oiu înșelà să-mi strigi în gura mare unde vei vreà, că sunt cel mai mare ticălos și pungaș pe lume!

Primarul își chemă nevasta și îi zise: — Dă lui Iosif trei taleri! Nevasta îl trase de-oparte și îi zise: Nu face lucrul ăsta!

Primarul: Nu-mi mai vorbi; fă ce-ți spun!

Femeia: Nu fi nebun! Acuma ești beat! mâne îți va părea rău!

Primarul: Nici o vorbă mai mult! La moment, trei taleri!.. Auzi ce spun eu?

Nevasta oftează, aduce talerii și-i aruncă primarului. Asta-i dă lui Iosif mai zicându-i odată: Doar n'ai să mă înșeli?

— Ferească Dumnezeu! Ce te și gândești, jupâne? răspuse Iosif, care pleacă, și își mai numără odată cei trei taleri, înaintea ușii vorbind în sine:

Acuma am bacșișul în buzunar, unde-i mai sigur decât în lada jupânului. Ce ștregar bătrân; dar n'am să fiu eu prostul lui! Iee-și meșterul piatră de unde o vreă!..

Primăreasa urlă de necaz, pe vatră în bucătărie și nu mai merse în odaie până după miezul nopții. Și primarului i se părù, după ce plecă Iosif, că s'ar fi prea grăbit; dar uită îndată în toiul petrecerii.

Sgomotul beutorilor ținù până după miezul nopții, când, ieșind pri-

măreasa din bucătărie zise: — E vremea să plecați; e înspre ziua Duminecii:

— Ziua Duminecii! repetară ștregării, se întindeau, căscau, își goliră paharele și apoi se sculară unul după altul. Șovăiau, se clătinau pe picioare încoace și încolo, și răzimându-se de mese și de pereți, cu mare greu ieșiră din casă.

— Mergeți fiecare singur și nu urlați! Așa-i povățuia primăreasa; altminteri o să fie pedepsiți și popa și senatul bisericesc.

— Nu, nu; mai bine ne bem banii! răspunseră mai mulți. Iar primăreasa le zise: Dacă întâlniți straja de noapte, spuneți-i că-l așteaptă aci un pahar cu vin și o bucată de pâne...

Și abià plecaseră sătenii, când se și ivi păzitorul pe dinaintea ferestrelor cărciumei strigând:

Tot omul să-nțeleagă;
Miezul nopții a trecut,
Ba și un ceas a bătut!

Primăreasa pricepù bine strigătul, îi duse vinul afară și-l rugă să nu mai spue preotului până la ce ceas au fost chefuit vecinii.

Apoi femeea ajută bărbatului beat turtă și pe jumătate adormit, să se descalțe și să se desbrace pentru culcare.

Și tot mormăia, biata, despre telerii lui Iosif și despre prostia bărbatu-său, care adormi deabinele, horăia fără să fi mai știut ce făcuse. In fine... se linișți totul. .

* * *

Și acuma, har Domnului, că o bucată de vreme, nu mai am să vorbesc despre acești oameni... Mă întorc la Leonard și Gertruda. Cum este în lumea asta! Aci vezi lângă cotețul unui câne o grădină frumoasă; pe câmpie zărești o balegă puturoasă, lângă iarba cea frumoasă, nutreț producător de lapte îmbelșugat! Da, minunat lucru este lumea asta: Până și livezile cele frumoase nu produc iarbă fără de gunoiul ce se împrăștie pe dânsese!..

BIBLIOTECA* UNIV

0776 16. VI. 1928

CLUJ

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

cuprinde în anul 1913 următoarele broșuri :

În Ianuarie Nr. 23 *Vieața unei mame credincioase* (cu 2 chipuri) de Dr. I. Lupaș.

În Februarie Nr. 24 *Leonard și Gertruda* cartea I. (cu un chip), de Pestalozzi, tălmăcită de V. Gr. Borgovan.

În Martie Nr. 25 *Isprăvile lui Păcală*, partea a II-a de P. Dulfu.

În Aprilie Nr. 26 *Cum să trăim?* Povețe doctorești, partea a II-a de Dr. A. Dobrescu, medic.

În Mai Nr. 27 *Leonard și Gertruda*, cartea a II-a de Pestalozzi, tălmăcită de V. Gr. Borgovan.

În Iunie Nr. 28 *Cântece din bătrâni*, cartea a II-a de V. Alexandri.

În Septembrie Nr. 29 *Povestiri din vieța țăranilor*, cartea a II-a, de Ioan Pop Reteganul.

În Octombrie Nr. 30 *Ingrășarea sau gunoarea pământului*, de A. Cosciuc.

În Noembrie Nr. 31 *Arghir și Elena*, de I. Barac.

În Decembrie Nr. 32 *Carte de rugăciuni*, și Nr. 33 *Călindarul Asociațiunii pe 1914*, întocmit de Oct. C. Tăslăuanu.

